

**Overvågningskomitéens udtalelse vedrørende forslag til
ændring af CAP-planen i 2025**

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (SGAV) har i perioden 10.-25. juni 2025 sendt forslag til ændring af CAP-planen i 2025 i skriftlig høring i Overvågningskomitéen for CAP-planen.

De foreslåede ændringer til CAP-planen i 2025 fremgår af et notat samt den justerede CAP-plan version 5.0 med track-changes, der er udsendt til Overvågningskomitéen i forbindelse med den skriftlige høring.

Ved udløbet af høringsfristen havde følgende medlemmer af Overvågningskomitéen fremsendt bemærkninger til forslaget til ændring af CAP-planen: Økologisk Landsforening, fælles høringssvar fra Dansk Ornitologisk Forening, Danmarks Jægerforbund og Danmarks Biavlerforening, Landbrug & Fødevarer (L&F) og Koordinationsudvalget for de Lokale Aktions Grupper (LAG).

Nedenfor gengives de væsentligste bemærkninger til det reviderede ændringsforslag samt Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljøes opfølgning herpå:

Part	Bemærkninger	Opfølgning
Økologisk Landsforening	Økologisk landsforening vurderer, at det er uhensigtsmæssigt, at græsning ikke er tilladt på GLM 10 områder og efterlyser, at der i GLM 10 kravet åbnes op for, at arealerne kan græsses med henblik på at fremme biodiversiteten.	SGAV noterer sig Økologisk Landsforenings bemærkninger. SGAV bemærker, at græsning med husdyr som det klare udgangspunkt hidtil er anset for at stride mod kravet om ikke-produktion, jf. dog det anførte om ”tilfældig forekomst af græssende husdyr” på bestemte elementer på side 116 i vejledning om konditionalitet 2025 for miljøområdet (gå til vejledning om konditionalitet). SGAV er enige i, at der kan være biodiversitetsmæssige fordele ved afgræsning og afsøger aktuelt mulighederne for, at afgræsning af biodiversitetshensyn inden for

		rammerne af forordningsgrundlaget kan tillades i et begrænset omfang på GLM 10-arealer.
	Yderligere er det vigtigt for Økologisk Landsforening, at ordningen for Rydning og forberedelse til afgræsning også kan sikre tilskud til etablering af et no fence system, så dette system sikres samme muligheder for udbredelse som traditionel hegning, hvis det bliver tilladt.	SGAV er opmærksomme på de positive resultater af forsøgsprojektet om virtuelle hegn. Før styrelsen kan give tilsagn om tilskud til virtuelle hegn, skal flere faktorer være opfyldt. Her i blandt at virtuelle hegn skal lovliggøres, og det skal være muligt at målrette de virtuelle hegn til specifikke arealer, med henblik på at sikre, at de virtuelle hegn bidrager med effekt på de arealer, der gives tilsagn om tilskud til.
Fælles høringssvar fra Dansk Ornitologisk Forening, Danmarks Jægerforbund og Danmarks Biavlerforening (herefter "foreningerne")	Foreningerne bemærker sig ønsket om at opretholde grundbetaling på landbrugsarealer, hvor der sker skovrejsning og udtrykker forståelse for det øgede incitament, der må formodes at ligge heri. Foreningerne mener, at det ikke fremgår tydeligt, om sådanne skovrejsningsarealer også vil kunne bruges til at opfylde konditionalitetskrav som eksempelvis brakforpligtelsen.	SGAV bemærker, at et areal med skovrejsning ikke er et omdriftsareal, hvorfor det ikke vil indgå i det grundlag, hvor der skal udlægges mindst 4 pct. ikke-produktive elementer og arealer på bedriftens omdriftsarealer.
	Foreningerne hilser ændringerne til bio-ordningen Økologisk arealstøtte velkommen og er enige i behovet for et bedre samspil mellem økologi og drikkevandsbeskyttelse, herunder at de Grundvandsparker, der forhåbentlig vil se dagens lys i de kommende år, vil kunne komme til at bestå af en mosaik af økologisk dyrkede marker og græsningsarealer, vådområder og evt. skov m.v.	SGAV noterer bemærkningen.
	Foreningerne stiller sig uforstående over den reducerede finansielle tildeling til bio-ordningen for Varieret	Omprioriteringen af midlerne til bio-ordningen Varieret planteproduktion sker som led i gennemførelse af Aftale om

	planteproduktion, og fremhæver vigtigheden af afgrødediversificering for biodiversiteten i landbrugslandskaberne. Yderligere mener foreningerne, at ordningens manglende søgning betyder, at tilskuddet til ordningen er for lille, og at det burde tilføres yderligere midler hertil.	Implementering af et Grønt Danmark. Tilpasningen af ordningens budget er ledsaget af en justering af arealmålsætningen, så den afspejler tilslutningen i 2023 og 2024. Den planlagte tilskudssats på 615 kr. pr. ha videreføres. Såfremt arealmålsætningen for årene 2026 og 2027 opfyldes, vil det være muligt at realisere samme positive effekter med ordningen, som i årene 2023-2025. Omprioriteringen bidrager til at finansiere opfyldelsen af de grønne målsætninger i den politiske aftale.
	Foreningerne er positive overfor at give forhøjet støtte til ekstensivering af lavbundsjord og områder med vådområdepotentiale under bio-ordningen Midlertidig ekstensivering, men savner en vurdering af ”forholdet til biodiversitet og den nødvendige opbygning af økologisk infrastruktur i det dyrkede landskab”. Det findes problematisk, at tilskud til småbiotoper er reduceret, og der opfordres til, at tilskud fastholdes på 2.740 kr./ha for småbiotoper. Der opfordres til, at ændringen af bio-ordningen genovervejes, idet ændringerne alene ”synes at være rettet mod CO2- og kvælstofudvaskningspotentialer”, frem for at indføre tiltag i områder, der hvor der er få landskabselementer tilstede. I stedet for et bortfald af bestøverbrak, opfordrer foreningerne til, at SGAV overvejer følgende:	SGAV noterer sig bemærkningen. Styrelsen anerkender, at omfanget af effekterne afhænger af den geografiske udmøntning af ændringerne, hvilket vanskeliggør en mere konkret vurdering af biodiversitetseffekten. I det omfang det er muligt, vil forholdet blive adresseret i den sammenfattende redegørelse. SGAV noterer ønsket om konsekvensvurderingen ved bortfald af bestøverbraktillægget. Tilskudssatserne er bl.a. også fastsat på baggrund af udgifterne forbundet med etablering og vedligeholdelse af elementerne. Med hensyn til småbiotoper er der som udgangspunkt ingen merudgifter forbundet pga. fravær af landbrugsaktiviteter. SGAV bemærker, at justeringer til ordningen er indført jf. politisk aftale.

	- Forlængelse af omlægningsintervallet til minimum tre år, og gerne fem år, der kan indpasses i sædskifterotationen. - Forhøjet tilskud til små arealer på op til 1 hektar (småbiotoper). - Gennemgang af frøartsvalgene, herunder om et andet frøartsvalg kunne gavne biodiversiteten mere. Det påpeges, at den høje søgning til bestøverbrak illustrerer det reelle tilskudsbehov for ordninger, samt at det vurderes urealistisk, at der vil blive etableret bestøverbrak fra 2026, da der ikke differentieres i tilskud mellem blomsterbrak og bestøverbrak. Foreningerne savner en konsekvensvurdering i den sammenhæng. Foreningerne ønsker, at der redegøres for, hvor og hvorvidt der gøres brug af bonusordningen, hvis landbrugere udlægger mere end 7 pct. ikke-produktivt areal ”og det forekommer tillige uklart, om bonusordningen kan anses som obligatorisk i f.t. forordningen, nu da brakkrevet helt er bortfaldet i denne”. GLM 10 bør også fastholdes i 2027 og kravet bør rettes mod ejendomsnumre for at afskære adgangen til fjernbrak.	Ønsker til justeringer af ordningen noteres til eventuelle fremtidige tilpasninger til 2027. Det er ikke muligt at indføre de ønskede ændringer allerede til 2026 pga. de politiske processer og it-justeringer, som dette vil påkræve. Listen over frøarter er fastsat på baggrund af en vurdering fra AU, som kan findes (gå til vurderingen her). SGAV noterer, at der er øvrige arter, som kan gavne biodiversiteten og orienterer om, at landbrugere godt må udså øvrige blomsterarter, end hvad der fremgår på listen, så længe kravene til bestøverbrak er opfyldt. SGAV orienterer om, at sammenhængen mellem ordningen og GLM 10 ift. bonus ved at udlægge mindst 7 pct. ikke-produktive arealer og elementer vil fremgå i vejledningsmateriale. Reglerne herom fastholdes ift. tidligere år. Det er ikke muligt at redegøre for, hvor der gøres brug af bonusordningen, da dette ikke er georefereret. Det er ikke obligatorisk for landbrugere at udlægge tilsammen 7 pct. ikke-produktive arealer og elementer, men bonussen kan skabe en gevinst for landbrugere, ved at de får betaling for 1 pct. Yderligere, end hvad der er anmeldt under ordningen. IFRO har i deres rapport fra 2024 beskrevet, at der er en beskeden anvendelse af bonusordningen, og at dette således ikke væsentligt har bidraget til søgning til ordningen.
--	---	--

		Gå til rapporten her SGAV noterer ønsket om fastholdelse af GLM 10 i 2027 samt ønsket om justeringer, der forventes at blive truffet politisk beslutning om i løbet af 2026.
	Foreningerne er positive overfor den foreslåede ændring til ordningen Pleje af græs- og naturarealer (N2000), og specifikt fra Dansk Ornitologisk Forenings side bemærkes, at foreningen gerne bidrager med forslag til områder, hvor slæt gøres mulig. Foreningerne anerkender formuleringen i begrundelsen, hvor det fremgår, at ændringen indføres for at forbedre ordningens kvalitative effekt på biodiversiteten. Foreningerne bemærker yderligere, at de savner, at dette forhold også er reflekteret i de øvrige ændringsforslag.	SGAV noterer sig den positive melding på ændringen, og takker for tilbud om sparring på relevante fuglelokaliteter. SGAV noterer ønsket om at få en øget inddragelse af biodiversitetseffekten i de øvrige ændringsforslag. Samtidigt anerkender SGAV, at effekterne afhænger af den geografiske udmøntning af ændringerne, hvilket vanskeliggør en mere konkret vurdering af biodiversitetseffekten. I det omfang, det er muligt, vil forholdet blive adresseret i den sammenfattende redegørelse.
	Foreningerne hilser den foreslåede ændring til ordningen Biodiversitetsskov (N2000) velkommen.	SGAV takker for bemærkning.
	Foreningerne udtrykker betænkelighed over den foreslåede reduktion af den vejledende finansielle tildeling til Vand-og klimaprojekter, og mangler en mere uddybet begrundelse.	SGAV kan bekræfte, at tilpasning af den vejledende finansielle tildeling under CAP-planen for denne ordning ikke har betydning for de fastsatte tilsagnsrammer. Ændringen har dermed ikke indvirkning på hvor mange midler, som stilles til rådighed for ansøgere i fremtidige ansøgningsrunder. Det bemærkes, at den vejledende finansielle tildeling til ordninger under CAP-planen løbende vil blive justeret med henblik på at tage højde for forventninger til den fremtidige implementering.

		Der henvises desuden til uddybende bemærkninger vedr. finansieringsplanen nedenfor.
	Foreningerne hilser de foreslåede tilpasninger af ordningen Rydning og forberedelse til afgræsning velkommen og hæfter sig ved, at større, sammenhængende områder vil kunne blive til gavn for biodiversiteten.	SGAV noterer sig bemærkningen.
	Foreningerne bemærker, at de fuldt ud kan tilslutte sig oprettelse af den nye ordning Permanent ekstensivering, idet de ikke betvivler ordningens positive effekt på biodiversiteten, men savner en omtale heraf i den efterfølgende fremstilling af forslaget. Foreningerne mener, at dette forhold burde fremhæves.	SGAV noterer sig ønsket om at omtale biodiversitetseffekten i forslag til ordningen. SGAV vil undersøge muligheden for at indarbejde dette i det næste ændringsforslag.
Landbrug & Fødevarer (L&F)	Landbrug & Fødevarer (L&F) giver udtryk for bred opbakning til ændringer af CAP-planen som følge af den grønne trepartsaftale og brug af nationale midler fra den grønne arealfond og ønsker, at aftalen bliver en succes. L&F fremhæver betydningen af forudsigelighed og balance i både EU- og nationale midler, så landbrugere kan planlægge langsigtet drift. Ændringer i støttesatser som for eksempel for bio-ordningen biodiversitet & bæredygtighed må ikke ske med kort varsel, hvor støttesatsen sænkes på arealer, hvor der ikke er lavbunds- og vådområdepotentiale og bestøverbraktillægget fjernes. Derudover ønsker L&F, at der holdes fast i, at den øgede overførsel af midler fra søjle 1 til søjle 2 ('fleks') i 2026 tilbageføres i 2027.	SGAV noterer sig bemærkningerne og tager dem til efterretning. SGAV anerkender, at det er vigtigt at have en forudsigelighed og balance i både EU- og nationale midler, så landbrugere kan planlægge langsigtet drift. SGAV kan på nuværende tidspunkt ikke afgive garantier om fremtidige politiske beslutninger. SGAV noterer, at Danmark vil tilslutte sig EU's kommende forenklingspakke i det omfang, det er muligt og relevant.

	L&F foreslår, at Danmark bør tilslutte sig EU's kommende forenklingsspakke og undlade at opretholde nationale regler, der afskaffes på EU-plan.	
	Generelt peger L&F på manglende gennemsigtighed i finansieringstabellen flere steder, bl.a. for ordningerne Vand- og klimaprojekter, Minivådområder, Rydning og forberedelse til afgræsning og Engangskompensation til fastholdelse af vand- og klimaprojekter.	Bemærkningen om gennemsækelighed af finansieringstabellen noteres. I den forbindelse kan følgende bemærkes i forhold til indholdet af finansieringstabellen i CAP-planen: Finansieringstabellen i CAP-planen er baseret på de tildelte EU-konvolutter (inkl. evt. national medfinansiering). På denne baggrund er der tale om de vejledende udbetalinger i perioden 2023-2029. Dette adskiller sig fra de fastsatte tilsagnsrammer, som fastsætter hvor mange midler, som stilles til rådighed for ansøgere på årlig basis. For ordninger under søjle II er der i de fleste tilfælde tale om flerårige tilsagnsordninger med projekter, som kan tage flere år at implementere, før udbetaling af midlerne kan gennemføres. I nogle tilfælde kan det tage 4-7 år, som det er tilfældet for vådområde-og lavbundsprojekter. I den forbindelse er der flere forskellige elementer, som kan påvirke den vejledende finansielle tildeling i CAP-planen til de enkelte ordninger, såsom den realiserede søgning til ordningen, forventninger til annulleringer af tilsagn og forventninger eller usikkerhed relateret til tidshorisonten for implementering og efterfølgende udbetaling til projekterne. I forhold til sidstnævnte kan også bemærkes, at nogle ordninger har en implementeringstid, som betyder, at udbetalingen i nogle

		tilfælde først forventes realiseret i næste programperiode og altså ikke under den eksisterende CAP-plan. Finansieringstabellen afspejler dermed, at både omfanget og tidspunktet for de forventede udbetalinger i mange tilfælde kan være forbundet med væsentlig usikkerhed, hvilket også er illustreret ved de udfordringer, som har været aktuelle ifm. hjemtagning af landdistriktsprogrammet 2014-2022. I den forbindelse kan tilpasning af den vejledende finansielle tildeling og tilførsel af midler til andre ordninger også bidrage til at sikre et robust program, som sikrer hjemtagning af de tildelte EU-konvolutter. Finansieringstabellen er derfor også genstand for kontinuerlig opdatering og tilpasning, så der løbende tages højde for den faktiske udvikling i implementeringen. På denne baggrund kan den vejledende finansielle tildeling til de individuelle ordninger løbende blive op-eller nedjusteret i takt med, at implementeringen skrider frem.
	L&F er utilfredse med, at GLM 10-kravet (4 pct. kravet) fastholdes i 2026 til trods for, at det er blevet afskaffet på EU-plan, da de mener, at det vil hæmme udtagningsprojekter. L&F anmoder desuden om, at GLM 10-arealer ikke kan få permanent græsstatus.	SGAV noterer sig bemærkningerne. SGAV henleder opmærksomheden på, at medlemsstaterne ikke har fri mulighed for at vælge, for hvilke arealer optællingen af græs skal sættes på pause. Som led i etableringen af GLM 10 som erstatning for GLM 8 har EU-Kommissionen ikke fundet det muligt at opretholde en undtagelse fsva. overgang til

		permanent græs for arealer, der indgår i opfyldelsen af kravet om mindst 4 pct. ikke produktive elementer og arealer på bedriftens omdriftsarealer. Ifølge forordningen er det fortsat muligt at sætte optælling af græs på pause på arealer, som indgår i forpligtelser via tilskudsordninger om udtagning af arealer fra produktion.
	Desuden mener L&F i forhold til forenklingsspakken fra 2024, at det skal gøres muligt at opfylde GLM 7-kravet i Danmark ved hjælp af afgrødediversificering. Rotationskravet kan samtidig forenkles ved, at 3-års kravet fjernes.	SGAV er umiddelbart uenig i, at en indførelse af afgrødediversificering medfører en forenkling for administrationen af kravet. Styrelsen mener desuden, at afgrøderotation er et stærkere virkemiddel ift. formålet med kravet sammenlignet med afgrødediversificering. Styrelsens indstilling om at bevare afgrøderotation i dens nuværende form samt ikke at indføre afgrødediversificering er politisk besluttet.
	Landbrug & Fødevarer kvitterer for, at den nye nationale tilskudsordning til etablering af skov indsættes som en ordning, hvor der kan gives grundbetaling til projektarealer for at forenkle administration og sikre sammenhæng med kvælstofreguleringen.	SGAV bemærker, at tilføjelsen af den nye nationale skovrejsningsordning til afsnit 4.1.3.7 er trukket tilbage fra denne CAP-planændring, som følge af bemærkninger fra EU-Kommissionen. SGAV bemærker, at det fremover stadig vil være muligt at yde Grundbetaling til arealer omfattet af den nye nationale tilskudsordning til etablering af skov, efter CAP-planforordningens artikel 4, stk. 4, litra c), iii). Tilføjelsen af ordningen genovervejes til næste CAP-planændring.
	L&F anmoder om at tilpasse definitionen 'Aktiv landbruger', så bedrifter under 40 ha og dem	Landbrug & Fødevarer henviser til tidligere høringssvar i forbindelse med

	med husdyrhold kan deltage i ekstensiveringsordninger uden at miste støtte.	grundbetalingen for 2025 og CAP-planen i forhold til efterlevelsen af aktiv landbruger-kriteriet vedrørende arealer, hvor udtagningen via ordningen Permanent Ekstensivering resulterer i, at landbrugeren ikke kan leve op til reglerne i Register for Gødningsregnskab. Der henvises til svaret i høringssvarsnotatet for grundbetaling for 2025, hvor det oplyses, at ansøger er nødsaget til at opfylde et af de øvrige kriterier om aktiv landbruger. Ansøgere med arealer, der udtages til permanent ekstensivering, kan i visse tilfælde opfylde blandt andet kriteriet om at råde over tilskudsberettigede arealer omfattet af artikel 4.4.c og mindst 0,3 ha, hvor der udføres en landbrugsaktivitet. Herudover har Landbrug & Fødevarer udtrykt ønske om, at der indføres et særskilt kriterie om erhvervsmæssigt dyrehold. Til dette bemærkes, at ansøgere med dyrehold, der anses for at opfylde et minimumsniveau af landbrugsaktivitet, bør være i stand til at opfylde f.eks. kriteriet om at være tilmeldt Register for Gødningsregnskabet.
	L&F hilser omprioriteringer under ordningen Økologisk arealstøtte velkommen for at stabilisere og øge arealet, men opfordrer til klar ekstern kommunikation om, at støtte nu kan søges på arealer med sprøjteforbud og boringsnære beskyttelsesområder.	Med forbehold for Kommissionens godkendelse af ændringen, planlægger SGAV at kommunikere klart om de nye muligheder for økologisk arealstøtte på arealer med sprøjteforbud fra 2026 i bl.a. vejledning, på hjemmeside m.m. I forbindelse med ekstern høring af bekendtgørelsen vil mulighederne blive specificeret nærmere.
	Med henblik på ordningerne Miljø- og klimavenligt græs samt	Det er korrekt, at ansøgningen til bio-ordningerne Miljø- og

	Varieret planteproduktion resumerer L&F, at mens arealmålsætningen og allokering af midler til ordningerne tilpasses til ansøgningsniveauet i 2024, fastholdes samtidig tilskudssatserne. L&F udtrykker ønske om en ny ændring, hvor den planlagte minimumsstøttesats skal fastlægges på samme niveau som det planlagte enhedsbeløb.	klimavenligt græs og Varieret planteproduktion har været svagt stigende siden 2023. De justerede arealmålsætninger i 2026 er dog som følge af omprioritering af midler. Omprioriteringen kanaliserer midler fra bio-ordningerne Miljø- og klimavenligt græs og Varieret planteproduktion, der i 2023 og 2024 har været underansøgt, over i nye ordninger, der kan understøtte kvælstofreduktion. Det sker som led i gennemførelse af den politiske Aftale om Implementering af et Grønt Danmark. SGAV vurderer, at det er mest hensigtsmæssigt at bevare de variable tilskudssatser med henblik på at sikre, at det er muligt at imødekomme alle ansøgere af bio-ordninger generelt, sikre fuld anvendelse af den årlige konvolut for direkte betalinger og opfylde EU-kravet om, at en andel af direkte betalinger skal anvendes vha. bio-ordninger (grøn øremærkning).
	L&F understreger, at bio-ordningen Midlertidig ekstensivering skal fungere som en bro til permanente vådområde- og lavbundsprojekter, og derfor skal alle arealer med potentiale herfor indgå i opgørelsen medio 2026, som danner grundlag for markreguleringen i den nye reguleringsmodel fra 2027. L&F kritiserer de kortvarslede ændringer i støttesatserne, især det markante fald på arealer uden vådområde- eller lavbundspotentiale, da det risikerer at udelukke landbrugere	SGAV noterer ønsket om at inddrage arealer med midlertidig ekstensivering i opgørelsen til grund for markreguleringen. SGAV bemærker, at justeringerne til bio-ordningen frem mod 2026 beror på en politisk beslutning og beklager den korte proces, herunder at det endnu ikke er udmeldt til landbrugerne, at bestøverbraktillægget fjernes. SGAV er forpligtet til at afvente EU-Kommissionens tilbagemelding vedrørende CAP-

	fra ordningen, og bakker kun delvist op om fjernelsen af bestøverbraktillægget. L&F ønsker, at det bliver muligt at foretage slæt og afgræsning – også på GLM 10-arealer – for at styrke biodiversiteten og skabe sammenhængende afgræsningsarealer, ligesom den nuværende 50 pct.-begrænsning af bedriftens areal bør genovervejes, hvor en stor del ligger i potentielle lavbundsområder. Endelig efterlyses entydig terminologi og klare kriterier for, hvilke arealer, der kan opnå den forhøjede sats, præcis beregning af det samlede potentielle areal, procedure ved overansøgning samt entydige krav til etablering og efterfølgende pleje.	plan ændringerne, herunder om ordningen lever op til at kunne være en incitamentsbetaling, samt Kommissionens accept af fjernelsen af bestøverbraktillægget. Arealmålsætningen skal ses i sammenhæng med forventning om ansøgning til udtagningsordninger, og det endelige areal med basistilskud vil bero på den faktiske udlægning. Dette gælder både ift. basistilskuddet og tillægget. SGAV gør opmærksom på, at basissatsen i ordningen er reduceret til 1.350 kr./ha for at reducere risikoen for konkurrence mellem denne ordning og varige udtagningsindsatser. SGAV påpeger, at det er muligt at slå arealerne og lade plantedækket ligge, men det er ikke muligt at tage slæt på arealerne, da dette vil anses som produktion. SGAV er enig i, at der er biodiversitetsmæssige fordele ved afgræsning og undersøger fortsat muligheder for lempelser på dette område. Såfremt en bedrift har mere end 50 pct. af arealet med lavbund og areal med vådområdepotentiale, vil denne bedrift fortsat kunne søge tillægget i ordningen, men vil skulle begrænse søgningen til højst 50 pct. af bedriftens areal. Landbrugere kan med det resterende areal dog godt lade dette indgå i varige udtagningsordninger. SGAV lægger kortlag ud så hurtigt, som det er muligt ift.
--	---	---

		produktion, så landbrugere kan orientere sig i kortlagene, og hvor det er muligt at opnå tillægget.
	Ift. ændringen af ordningen Pleje af græs- og naturarealer henviser L&F til tidligere høringssvar og ønsker en præcisering af 'indikatorplanter' som betingelse for tillæg.	I forlængelse af det tidligere høringssvar bemærker SGAV, at den forlængede forbudsperiode mod slåning indføres samtidigt med en målretning af de områder, hvor ansøger i 2026 og fremover kan forpligte sig til slæt. Målretningen af hvilke områder, der kan søges forpligtigelse til slæt til, har fokus på at sikre fuglelevesteder mod tilgroning. Forbudsperioden er forlænget af hensyn til fuglenes yngleperiode og blomstringsperioden for urter og græsser. SGAV noterer sig L&F's bemærkning om, at en vurdering af de driftsøkonomiske konsekvenser ved ændringen kunne påvise et reduceret udbytte hos den naturplejende landbruger (som følge af reduceret foderværdi). Hertil bemærkes, at det vil være en politisk beslutning at øge betalingen til slæt mhp. at kompensere for det lavere udbytte, og at dette ikke forventes at være i tråd med den aktuelle dagsorden jf. Aftale om et Grønt Danmark af 24. juni 2024, hvoraf det fremgår, at ordningen skal justeres af hensyn til ordningens formålsrealisering og positive virkning på biodiversiteten mhp i højere grad af understøtte biodiversiteten. SGAV noterer sig bemærkningen vedr. "plantearter" og giver L&F ret i, at "planteindikatorer" er mere

		præcist. SGAV tager dette ønske til efterretning og undersøger muligheden for at ændre til ”indikatorplanter” i næste ændring af CAP-planen.
	L&F konstaterer, at den reducerede finansiering til Engangskompensation til fastholdelse af vand- og klimaprojekter fremstår uigennemskuelig, idet det er uklart, om ændringerne afspejler nye politiske aftaler, forskydninger mellem nationale og EU-midler eller forventet tilslutning til ordningen.	SGAV kan bekræfte, at tilpasning af den vejledende finansielle tildeling under CAP-planen for denne ordning ikke har betydning for de fastsatte tilsagnsrammer. Ændringen har dermed ikke indvirkning på, hvor mange midler, som stilles til rådighed for ansøgere i fremtidige ansøgningsrunder. Det bemærkes, at den vejledende finansielle tildeling til ordninger under CAP-planen løbende vil blive justeret med henblik på at tage højde for forventninger til den fremtidige implementering. Der henvises desuden til uddybende bemærkninger vedr. finansieringsplanen ovenfor.
	L&F hilser fortsættelsen og målretningen af ordningen om Permanent ekstensivering velkommen som et centralt instrument i den grønne trepartsaftale og en vigtig bro til vådområde- og lavbundsprojekter. Foreningen understreger, at ordningen kortsigtet skal reducere kvælstofudledning og klimaeffekter, samtidig med at der skabes synergieffekter, herunder mulighed for biodiversitetsfremmende tiltag svarende til den tidligere LDP-ordning. L&F beklager, at nogle lodsejere rammes af arealmæssige begrænsninger og lavere tilskudssatser end forventet. Samtidig bifalder L&F, at ordningen tilføres ekstra midler via øget national medfinansiering for at sikre	SGAV takker for L&F’s bemærkninger. SGAV vil tage disse ind i sine overvejelser i forbindelse med implementering af den nye ordning i 2026. SGAV arbejder på, at referenceperioden fastlægges til 2022-2024. Det er kompliceret at udarbejde korrekt referencekort, der dækker over ni år som foreslået af L&F. Det skal videre bemærkes, at satsen er fastlagt ud fra et beregnet indkomsttab over en lang årrække (sidesluttet med værditab), hvor omdriftsarealer har et højere tab end permanente græsarealer. Med L&F’s forslag ville arealer kunne få den høje sats for omdriftsarealer, selv om de

	stabil indkomststøtte frem for øget fleks. De ser frem til at bidrage til den konkrete udmøntning og foreslår, at ansøgere får frihed til at vælge referenceår selv fra 2015–2023, så omdriftsgræsarealer med omlægningstid over fem år kompenseres korrekt. L&F ønsker desuden, at Permanent ekstensivering sidestilles med andre projektarealer omfattet af grundbetaling, samt at rettigheder som aktiv landbruger og adgang til grundbetaling opretholdes også efter tilsagnsperiodens ophør. Endelig opfordrer L&F til, at værditabsmodellen på sigt anvendes på Permanent ekstensivering, herunder at deltagelse ikke afskærer lodsejere fra senere at få differencen mellem engangskompensation og værditabsmodellen ved vådområdeprojekter. Ligeledes ønskes afklaring af konsekvenserne ved hjemlen i CAP-forordningens art. 70, så uforvarende konditionalitetsbrud ikke medfører disproportional nedgang i udbetalingerne – tilsvarende for ordningen om engangskompensation.	havde haft status som permanent græs i op til ti år forud for tilsagnsperioden. Dette vil ikke være i overensstemmelse med de forudsætninger, der er lagt til grund for beregningerne af kompensationen. Det bemærkes endvidere, at et areals status følger af EU-reglerne. Artikel 70 i CAP-forordningen modsvarer i store træk art. 28 i LDP-forordningen, som var hjemlen til Permanent Ekstensivering under LDP. Konditionalitet er gældende for arealordninger under CAP-planen, uanset hvor de hjemles, herunder CAP-planforordningens art. 70. De administrative sanktioner anvendes på summen af de betalinger på grundlag af de støtteansøgninger, som støttemodtageren har indgivet eller vil indgive i løbet af kalenderåret for konstateringen af den manglende overholdelse af konditionalitet. Selve støttenedsættelsen beregnes på grundlag af de betalinger, der er ydet eller skal ydes i det kalenderår, hvor den manglende overholdelse fandt sted. Den beskrevne situation er således en konsekvens af, at ordningen implementeres under CAP-planen. På dette punkt er der ikke ændret i forhold til LDP, men kravene omfattet af konditionalitet er indholdsmæssigt ændret i forhold til krydsoverensstemmelse. Ændringen af ordningen Måltrettet regulering og indførelse af ny kvælstofmodel evalueres positivt, men L&F anmoder om tilstrækkelige midler i 2026 og præcisering af,
		SGAV bekræfter i lighed med tidligere år, at der vil blive afsat midler til måltrettet kvælstofregulering i 2026, således at det er muligt at imødekomme den søgning, der

	at den nye model implementeres i 2027.	er behov for, for at nå i mål med indsatsbehovet.
	L&F noterer, at den nye kvælstofreguleringsmodel er udskudt fra 2026 til 2027 og overgår fra bio- til søjle 2-ordning for at sikre større omkostningseffektivitet og fleksibilitet. L&F understreger, at kompensationen efter trepartsaftalen skal differentieres efter reguleringstryk, og at CAP-planens afsnit om modellen løbende opdateres i takt med politiske beslutninger. L&F opfordrer desuden til, at CAP-planen ikke indeholder låste formuleringer, som Kommissionen senere kan hindre at ændre, og at alle henvisninger til 2026 rettes til 2027 for at undgå uklarheder.	SGAV bekræfter, at CAP-planen vil blive opdateret med en mere detaljeret beskrivelse af ordningen frem mod ordningens ikrafttrædelse i 2027. SGAV har gennemgået alle henvisninger og har opdateret, hvor det var relevant.
	L&F hilser de foreslåede tilpasninger af ordningen Vand- og klimaprojekter velkommen, herunder at private kan ansøge om kvælstofvådområdeprojekter og at forundersøgelse og etablering kan samles i ét tilsagn, forudsat at lodsejeren fortsat kan afvise at gå videre efter forundersøgelsen. L&F kritiserer, at ordningens beløbsramme reduceres i 2026 og i 2027, idet det er uklart, om nedskæringerne skyldes ændringer i politiske aftaler, forskydninger mellem nationale og EU-midler eller forventet tilslutning.	SGAV kan bekræfte, at tilpasning af den vejledende finansielle tildeling under CAP-planen for denne ordning ikke har betydning for de fastsatte tilsagnsrammer. Ændringen har dermed ikke indvirkning på, hvor mange midler, som stilles til rådighed for ansøgere i fremtidige ansøgningsrunder. Det bemærkes, at den vejledende finansielle tildeling til ordninger under CAP-planen løbende vil blive justeret med henblik på at tage højde for forventninger til den fremtidige implementering. Der henvises desuden til uddybende bemærkninger vedr. finansieringsplanen ovenfor.
	L&F bemærker, at beløbsrammen og planlagt output for ordningen Minivådområder reduceres. L&F har forstået det således, at justeringen alene handler om de forventede udbetalinger under	SGAV kan bekræfte, at tilpasning af den vejledende finansielle tildeling under CAP-planen for denne ordning ikke har betydning for de fastsatte tilsagnsrammer. Ændringen har dermed ikke indvirkning på,

	ordningen, og at den er baseret på, hvor meget der allerede har været søgt til under ordningen. Landbrug & Fødevarer understreger, at nedjusteringen ikke påvirker, hvor mange midler der er sat af til nye minivådområder gennem de kommende år.	hvor mange midler, som stilles til rådighed for ansøgere i fremtidige ansøgningsrunder. Det bemærkes, at den vejledende finansielle tildeling til ordninger under CAP-planen løbende vil blive justeret med henblik på at tage højde for forventninger til den fremtidige implementering. Der henvises desuden til uddybende bemærkninger vedr. finansieringsplanen ovenfor.
	Ift. ændringen af ordningen Rydning og forberedelse til Afgræsning står det ikke klart for L&F, hvad "personer med minimum en råderet" dækker over. Eftersom der var stor søgning til ordningen ved den seneste ansøgningsrunde, ønsker L&F, at der fremadrettet tilføres yderligere nationale midler til ordningen i form af forøget national medfinansiering.	"Personer med minimum en råderet" skal forstås som at den juridiske eller fysiske person, der søger tilsagnet/er tilsagnshaver kan opnå tilsagn, hvis vedkommende har en råderet over projektarealet, der giver lov til at udføre projektet. Det skal ses i kontekst af, at formuleringen i den gældende CAP-plan er, at man skal være ejer eller forpagter. Der er afsat 25 mio. kr. årligt til udmøntning via ordningen frem til år 2027. Det er senest besluttet ved beslutningspapir om omlægning af CAP'en af 11. april 2025 som følge af <i>Aftale om Implementering af et Grønt Danmark</i> 18. november 2024.
	For ordningen Miljø- og klimateknologi opfordres til øgede midler til investeringer og hurtigere godkendelsesproces for teknologier, samt fokus på overførsel af gamle LDP-tilsagn. Helt overordnet er det vigtigt for L&F, at der sættes flere midler af til investeringer i miljø- og klimateknologi for at understøtte de investeringer, der skal ske i landbruget gennem de kommende år for at reducere klimagas-udledningen fra	SGAV er enige med L&F i, at landbrugets grønne omstilling, herunder reducere af klimagas-udledning, understøttes gennem tilskudsordningen Miljø- og klimateknologi. I de politiske aftale er der afsat 180 mio. kr. i alt for 2025-2027 til denne ordning. Hvorvidt der bliver tildelt flere midler, beror på en politisk beslutning. SGAV har stort fokus på at få hjemtaget så mange af

	landbruget forud for indførslen af en CO2 afgift i 2030 L&F kvitterer for, at der gives mulighed for at overføre gamle LDP-tilsagn til CAP-planen, og ønsker, at sagsbehandlingen ikke tager længere end planlagt.	landdistriktsmidlerne som muligt. Desuden er SGAV opmærksom på kommunikation til tilsagnshaverne vedr. forventet sagsbehandlingstid i passende omfang.
	For ordningen Grøn bioraffinering efterspørges bedre rentabilitetsunderstøttelse med rateudbetalinger for at fremme nye projekter og reducere sojaimport.	SGAV er forstående over for problematikken, og har tidligere undersøgt muligheden for rateudbetaling. Det er dog blevet besluttet ikke at anvende denne type udbetaling, da det betyder, at tilsagnshaver vil skulle søge udbetaling to eller flere gange og indsende dokumentation for udgifter flere gange. Dertil vil SGAV's sagsbehandling blive mere tidskrævende, og behandlingstiden vil blive forlænget, da dette i udgangspunktet vil kræve yderligere sagsbehandling og evt. yderligere afsyning/kontrol. Set i lyset af det i forvejen høje pres, der er på SGAV's sagsbehandling, vil rateudbetaling betyde færre ressourcer til øvrige sager, der skal sagsbehandles hos SGAV.
	Øgede midler til ordningen Etableringsstøtte for unge landbrugere modtages positivt, men praktiske tolknings- og CVR-regler bør justeres, så målgruppen ikke utilsigtet udelukkes.	Reglerne om, at ansøgeren ikke må have indtrådt som driftsleder i virksomheden mere end fire år før ansøgning om tilsagn, er til for at sikre, at der ansøges til en ny og reel etablering. Styrelsen undersøger i alle sager, om der er tale om en reel nyetablering. Det gælder særligt, når CVR-nr. er mere end fire år gammelt. Det er muligt for ansøger at vedhæfte nærmere dokumentation for at sandsynliggøre, at der er tale om en reel nyetablering. Denne sagsbehandling imødekommer ansøgninger, der har haft hobbylandbrug og

		dermed potentielt har haft et CVR-nummer i mere end fire år, dog uden at være reelt etableret med landbrug- eller gartnerivirksomhed.
	L&F kvitterer for, at ordningen Privat skovrejsning bliver lagt om til en nationalt finansieret ordning uden fra CAP'en.	SGAV noterer sig synspunktet.
Lokale Aktions Grupper (LAG)	Koordinationsudvalget for Lokale Aktions Grupper (LAG) anerkender nødvendigheden af at justere CAP-planen 2025 i forbindelse med den grønne omstilling, men påpeger, at LAG-ordningen er uændret i over ti år og derved udhules dens evne til at styrke landdistrikterne. Udvalget fremhæver, at ordningen – baseret på EU's LEADER-princip – ikke alene omfordeler midler, men skaber lokal udvikling og sammenhængskraft, og at manglende lønforhøjelser til koordinatorene svækker indsatsen. Det anbefales, at LAG-ordningen tilføres ekstra midler målrettet grøn omstilling, så lokale projekter kan realisere nye arbejdspladser og oplevelser, ellers risikerer man, at grønnere landbrug følges af fraflyttede områder. Overførslen af midler fra søjle 1 til søjle 2 bør udnyttes til at styrke LAG-indsatsen, og udvalget står klar til dialog om, hvordan dette bedst implementeres.	SGAV og Plan- og Landdistriktsstyrelse (PLST) anerkender De Lokale Aktionsgruppers holdning. Det giver ikke anledning til ændringer i det nuværende udkast til CAP-planen, da det fremgår af den politiske aftale, hvor meget der allokeres til LAG-ordningen. Styrelserne er altid åbne for dialog og for at drøfte nye muligheder.

Videre proces

Overvågningskomitéens udtalelse fremsendes til EU-Kommissionen i forbindelse med fremsendelsen af forslaget til ændring af CAP-planen i 2025. Desuden offentliggøres udtalelsen på Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljøs hjemmeside.